

Korte boekbespreking

Een monument van ‘Samen op weg’

P.L. Storm

In 2005 verscheen een groot en royaal uitgevoerd boek met daarin de *Geschiedenis van de Theologische Universiteit in Kampen 1854-2004*. Het is niet een gedenkboek van onze Universiteit aan de Broederweg, maar van die aan de Oudestraat. Van de synodaal-gereformeerden dus. Dat laatste is natuurlijk niet helemaal waar, want de eerste 90 beschreven jaren vormen ook de geschiedenis van onze TU. Toch is dat laatste niet de enige reden waarom dit boek interesse wekt.

Juist ook de geschiedenis en ontwikkeling van ná de Vrijmaking is boeiend. Ook omdat die nog veel minder beschreven was. Het verhaal wordt verteld tot en met het jubileumjaar 2004. Dat was ook het jaar dat het Samen-op-weg-proces uitliep op de fusie van o.m. de synodaal Gereformeerde Kerken en de Nederlandse Hervormde Kerk. Kampen-Oudestraat werd (na overigens een hoop perikelen en onzekerheden, die in dit boek ook beschreven worden) één van de opleidingsplaatsen voor de nieuw gevormde PKN. Ooit werd de geschiedenis van deze TU door een synodaal-gereformeerde auteur beschreven onder de titel *Een monument der Afscheiding*.¹ Van Klinken en De Graaf schrijven nu in feite de geschiedenis van een instelling die een monument is geworden van het ongedaan maken van de Afscheiding. En dat niet alleen kerkelijk gezien, maar ook theologisch.

Aan de oppervlakte

Overigens komt dat laatste te weinig uit de verf. Voor een gedenkboek van een theologische instelling wordt er opvallend weinig en ook opvallend oppervlakkig aan theologie gedaan. Terwijl de door De Graaf beschreven periode (1945-2004) er één is van een aardverschuiving. Van een confessioneel gebonden instelling waar theologie bedreven werd op basis van het geformeerde schriftgehoof, werd het een instelling die dienstbaar wil zijn aan een plurale kerk, waar ten aanzien van schriftgezag en confessie wordt voorgestaan wat pakweg de eerste eeuw van het bestaan juist bestreden wilde worden. Het is het verhaal van hoe ‘de stille revolutie’ zich in Kampen voltrokken heeft. Maar theologisch wordt te weinig inhoudelijk in beeld gebracht waar de veranderingen zich nu voltrokken. Ook binnen de ontwikkelingsgang van sommige docenten zelf.²

Het hele boek beperkt zich trouwens tot een, doorgaans onderhoudende, aaneenrijging van historische gebeurtenissen en wetenswaardigheden, met af en toe een leuke anekdote of sfeerbeschrijving. Zonder al te veel structuur aan te brengen, worden in vijf grote hoofdstukken de gebeurtenissen, benoemingen, verbouwingen en conflicten gevolgd.

Onscherpe portretten

Ook de eerste helft van het boek (over de tijd voor de Vrijmaking, beschreven door Van Klinken) gaat daaraan mank. Weinig inhoudelijk zicht krijgt de lezer op de diverse stromingen en gevoeligheden onder de afgescheidenen, en het effect dat dat had op de eerste periode van de (toen nog) Theologische School. En ook niet op welke samenbindende rol de School heeft kunnen spelen binnen die stromingen. En waarom. Van Klinkens deel is niet gebaseerd op nieuw archiefonderzoek. En dat is jammer. Het is nu een compilatie geworden van feiten en feitjes op basis van het op zich vele dat al geschreven is. Daarbij gaat van Klinken zich af en toe te buiten aan volstrekt onnodig ingewikkeld taalgebruik. Zo kun je een zin tegenkomen die aldus begint: ‘Verkiezing werd beleefd in de actieve participatie binnen interdependente gemeenschappen, die

ieder op God herleid werden ...' (p. 81). Je kunt dat, me dunkt, toch eenvoudiger doen wanneer je wilt gaan uitleggen dat men in die tijd theologie niet alleen van belang vond om predikanten op te leiden, maar voor alle terreinen van het leven.

De auteurs hebben duidelijk meer innerlijke affiniteit met de ontwikkeling van de laatste decennia dan die met de eerste. Met respect, maar ook met niet-begrijpende afstand wordt over de gereformeerde generaties gesproken die de eerste eeuw van de TU gedragen hebben. Dat leidt ook nogal eens tot vlakke en soms ook verbazingwekkend ernaast schietende typeringen van de onderweg geportretteerde docenten. Zo word je op p. 83 opeens verrast met de mededeling dat de oudtestamenticus Maarten Noordzij eind jaren tachtig van de 19^e eeuw enigszins uitgekeken zou zijn op de calvinistische theologie. Wie dan nakijkt waar deze, op zijn minst verrassende, waarneming op stoelt (nl. een bladzij uit de biografie van J.J.C. Dee over K. Schilder), komt echter eerder bij de omgekeerde conclusie uit. Ook is merkwaardig dat in het portret van de nieuwtestamenticus S. Greijdanus de nadruk zo wordt gelegd op Greijdanus' geloof in de predestinatie (door Van Klinken onzuiver getypeerd als determinisme, p. 128). Een belijdenis die al zijn collegae (en voorgangers) met hem deelden en hem helemaal niet op speciale wijze typeerde. Vreemd dat je zoiets accent hoort krijgen bij Greijdanus, terwijl het niet ter sprake komt in portretten van hoogleraren bij wie er werkelijk vanuit een eenzijdig redeneren vanuit de uitverkiezing iets scheefgetrokken werd in de verbondsleer (J. Ridderbos en G.M. den Hartogh bijvoorbeeld). Ten onrechte lijkt me ook in ditzelfde portret het contrasteren van Greijdanus' gehechtheid aan nauwkeurige analytische exegese én het afgestemd zijn van de exegese op de geestelijke noden van de gemeente (p. 130). Dat laatste zou voor Greijdanus minder zwaar gewogen hebben. Daartegenover staan toch wel de getuigenissen van Greijdanus' eigen leerlingen die wisten te vertellen van lange, maar niet moeilijke tentamens bij deze hoogleraar, waarbij ze vooral in de breedte veel schriftkennis moesten hebben. Met als argument daarvoor van Greijdanus: de heren moeten wel weten waar ze straks hun bijbeltje moeten openen als zij bij de mensen met hun noden op bezoek zijn!

Het zijn maar een paar voorbeelden van waarin ik het boek nogal eens tekort vind schieten.

Afsluitend

Dat neemt niet weg dat ik dit boek geboeid gelezen heb. Het is bovendien schitterend uitgegeven door Kok. Op groot formaat met veel en werkelijk zeldzaam mooi afgedrukte illustraties. De beide schrijvers moeten zich oprecht verkneukeld hebben toen ze hun bijdragen op deze wijze gedrukt in handen kregen. Wat zou het mooi zijn als op even monumentale wijze nog eens een boek zou verschijnen dat onze TU beschrijft. Voor wat de periode voor de Vrijmaking betreft, dan graag met uit nieuwe bronnenstudie opgediepte gegevens en vanuit een grotere geestelijke homogeniteit met wat de School der Kerken altijd heeft willen zijn: een gereformeerde instelling ten dienste van de verkondiging van Gods betrouwbare Woord. Over de periode ná de Vrijmaking, waarin aan de TU zoveel ingrijpends gebeurd is, hebben ook wij nog geen samenvattende beschrijving. Ook dat zou meer dan welkom zijn. Voorlopig lopen ze aan de Oudestraat wel een paar mooie gedenkboeken voor! Eén ding is uit het hier besproken gedenkboek zonneklaar: als het gaat om de TU als 'monument der Afscheiding', is er momenteel in Kampen echt maar één te vinden.

N.a.v.: Beatrice de Graaf en Gert van Klinken, *Geschiedenis van de Theologische Universiteit in Kampen 1854-2004*, uitg. Kok, Kampen 2005. ISBN 9043511455. 366 pag. Prijs €34,90.

Noten:

¹ Ik doel op ds. W. de Graaf, *Een monument der Afscheiding*, Kampen 1955.

² Al moet er billijkheidshalve bij gezegd worden, dat wat dat betreft voor een deel voor aanvulling en verdieping is gezorgd in de theologische portretten in dat andere gedenkboek dat Kampen-Oudestraat uitgaf: J. van Gelderen en C. Houtman (red.), *Profiel. Theologiebeoefening in Kampen 1970-1990*, Kampen 2004.